

Jaká se produkuje politická věda?

Tematická analýza publikací v českých recenzovaných politologických časopisech*

JAN HOLZER, ROMAN CHYTILEK, PAVEL PŠEJA, MICHAL ŠINDELÁŘ**

Abstract: Which Political Science? A Subject Analysis of Articles in Peer-Reviewed Czech Political Science Journals

This paper aims to provide an extensive content analysis of studies and texts published in relevant Czech political science journals. Its major focus is on providing topical analysis of data, while paying special attention to the timelines along which various research areas became subjects of interest in these journals, and to the frequency of appearances of these areas over the course of time. In this way the authors try to identify the major topical areas of publication interest, and in some cases also present hypotheses indicating why particular research areas were/are disproportionately targeted by the journals in specific periods. Finally, the authors analyze the topical preferences of all journals, thus making it possible to identify the scope of their publication policies.

Keywords: Czech Political Science, Subdisciplines, Content Analysis, Content Characterization, Czech Political Science Journals, Issues, Authors, Trends

1. Úvod

Začněme klasickou frází: schopnost sebereflexe je vnímána jako jedna z klíčových charakteristik dospělosti vědy, resp. dospělosti jednotlivých vědních disciplín. Schopností je přitom myšlena elementární způsobilost k naznačenému badatelskému kroku, složená jednak z přítomnosti nástrojů, jež tento krok umožní, dále z přítomnosti zájmu/ochoty tento krok vůbec učinit a následně se zabývat tím, co z tohoto kroku vzejde, a v neposlední řadě z přítomnosti odborných kapacit kompetentních tento krok uskutečnit.

Snažení, ze kterého vzešel tento text, bylo založeno na předpokladu, že v české politologické komunitě poptávka po sebeanalýze reálně existuje. Toto tvrzení lze podpořit několika

* Text byl zpracován v rámci výzkumného projektu Grantové agentury České republiky Politologie ve střední Evropě (kód GAČR 407/07/0562).

** Tři z jeho autorů přednášejí na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity (Jan Holzer a Roman Chytilék na Katedře politologie, Pavel Pšeja na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií), čtvrtý – Michal Šindelář, který provedl vlastní datový výzkum včetně technického zpracování dat – je na téže fakultě magisterským studentem sociologie. E-mail: holzer@fss.muni.cz; chytilék@fss.muni.cz; palo@fss.muni.cz; smichaaal@gmail.com. Autoři děkují dvěma anonymním recenzentům za cenné poznámky k rukopisu textu.

fakty, mj. existenci některých již opublikovaných studií, pokoušejících se o reflexi dosa-
vadního vývoje,¹ či poukazem na některé konferenční podněty.² V očích autorského týmu,
který předkládá čtenářům tuto studii, nastává doba, kdy obor politologie, jakkoli (reálně,
bez frázovitě vyhýbavosti) v českých poměrech stále relativně mladý (nu, blíží se dvaceti
létům...³), naplňuje přinejmenším dva z předpokladů oné způsobilosti, pojmenovaných v prv-
ním odstavci: disponuje metodologickými nástroji i zájmem/ochotou je použít. Ve výstupu by
česká politologie mohla disponovat daty umožňujícími naznačenou reflexi a zpřístupňujícími
její stav v některých jejích parametrech jak aktivním členům její komunity, tak potenciálním
zájemcům stojícím mimo ni, ať již jsou jejich motivace jakékoli.

Ve smyslu této vstupní poznámky nabízí předkládaný materiál standardizovaný rozbor
charakteristik textů, jež byly opublikovány v minulosti (konkrétně do konce kalendářního
roku 2008) v českých politologických odborných recenzovaných časopisech, a to z hlediska
jejich tematického zaměření. Jedná se o parciální výstup ze širěji pojatého výzkumu. V jeho
rámci bylo u zkoumaných jednotek, tedy českých časopiseckých recenzovaných odborných
politologických textů ve jmenovaném období, kódováno větší množství údajů (celkem 9 úda-
jů), ale zde předkládaná analýza se soustředí výhradně na témata. Ta (tedy jejich výběr, promě-
ny, výkyvy a vlny preferencí atd.) dle mínění autorů představují jednu z klíčových informací
o směřování jakékoli odborné komunity, a v tomto smyslu zcela naplňují výše uvedený námět
komunitní reflexe.

Text přitom nenabízí pouhou deskripci, cílem autorů bylo i prezentovat komentáře a inter-
pretace zjištěných skutečností. Případné výkladové pasáže jsou ovšem spíše střídme, a kaž-
dopádně respektující existenci výpovědních limitů podobných rozborů. Nebyl a není však ani
důvod, aby snad pochopení autorů pro „meze výmluvnosti“ dat, jež shromáždil skutečný
výzkum, znamenalo mlčení nad nimi.

Jedním z podstatných a dlouhodobých cílů tohoto materiálu je přitom vytvořit tradici opa-
kujícího se (jako nejvhodnější se autorům aktuálně jeví dvouletá perioda) publikování rozboru
textů, otištěných v českých odborných politologických časopisech. Množina parametrů, které
stojí za sledování, se přitom může měnit; další parametry mohou vzejít z případné kritické
diskuse nad tímto materiálem a v něm předloženými statistikami a interpretacemi, jiné budou
představovat reakci na třeba v tuto chvíli ještě neexistující akademickou (a nelze zcela vylou-
čit, že i mimoakademickou) poptávku.

Takto postulované cíle a ambice předkládaného textu naznačují svou provázanost s exis-
tencí *národního rámce* politické vědy, v našem případě českého. Jistě, určité povědomí o *stavu*
disciplíny (*state of discipline*) je přirozeným předpokladem úspěšné koexistence kteréhokoli
aktéra s příslušnou badatelskou komunitou. Možnou (a nikoli výjimečnou) strategií ovšem
může být také vědomá rezignace na stav *národní* nauky, vykročení z jejího potenciálně sva-
zujícího a odborně v možném chápání v podstatě irelevantního rámce. Řada autorů by, s vysou-
kou mírou pravděpodobnosti, potvrdila, že při svých akademických aktivitách a při určování
vlastních badatelských preferencí v národních kategoriích svého oboru prostě neuvažuje.

Daný přístup je zjevně možný a i v českém prostředí nejspíše nikoli výjimečný. Tento tex-
tový materiál však vychází z předpokladu, že by text, analyzující tematickou stránku v čistě
národním, českém rámci, mohl být přínosný a užitečný. A to jednak tuzemské badatelské
komunitě, jednak zájemcům o studium, s ohledem na jejich rozhodování o volbě univerzity/
fakulty/katedry, na které budou studovat (pokud nevolí strategii studia v zahraničí), a jejich

kontakt s prezentacemi jednotlivých politologických institucí, oslovujícími potenciální uchažeče s konkrétní nabídkou.

Nu a v neposlední řadě, analýza na národní úrovni je standardní i v komunikaci na nadnárodní úrovni, kde bývá jako přirozená vnímána různá národní akcentace právě jednotlivých politologických témat (a potenciálně subdisciplín), odrážející (často věrně) rozmanitost v institucionálním i mimoinstitucionálním nastavení příslušné politologické obce. Což platí i při vědomí současných pokusů o implementaci obecných oborových standardů (viz typicky evropská úroveň, např. aktuálně na poli akreditací, nebo aktivity European Political Science Network – EPSNet⁴).

A tak právě národní rámec představuje i analyticky přirozený prostor, v němž se stále odehrává podstatná část odborných aktivit většiny aktérů – politologů. Proto jej i tento text, věnovaný tematické analýze produkce českých politologických odborných recenzovaných časopisů, vnímá jako relevantní plus nadaný možností rozmanitých následných komparací.

2. Metody a data

2.1 Použitá metoda

Sociální vědy používají různé druhy analýz, umožňujících rozbor kulturních důsledků lidských aktivit. Z širokého spektra nabízejících se metod rozboru, dělicích se do dvou druhů analýz (analýza obsahu⁵ a obsahová analýza), autoři zvolili pro realizaci předkládaného výzkumu metodu obsahové analýzy, „vypůjčenou“ z kvantitativního výzkumného paradigmatu. Obsahovou analýzu lze definovat jako „systematický, objektivní a kvantitativní rozbor charakteristik sdělení“ (Neuendorf 2002: 1), jenž se „může zabývat právě tak obsahem sdělení, jako jeho formou, autorem i adresátem takového sdělení“ (Disman 1993: 168). Obsahová analýza obecně umožňuje sledování trendů a změn, neboť (1.) zprostředkovává přístup do různých časových období a (2.) umožňuje srovnávání sledovaných proměnných v těchto úsecích. Její použití pro badatele znamená kvantifikaci zkoumaných sdělení a transformaci sledovaných charakteristik do číselné podoby (srov. Johnston a Reynolds 2005: 223), aby mohly být zaneseny do datové matice. Ta pak slouží ke statistické analýze dat, která je zdrojem závěrečných výstupů.

2.2 Jednotka výzkumu a výběrový rámec

Výběrový rámec, zvolený v předkládaném výzkumu, tvoří následující množina odborných politologických periodik (níže uvedená v abecedním pořadí), která jsou vydávána českými akademickými institucemi; jedná se jednak o klasické tištěné odborné časopisy, jednak časopisy existující v on-line verzi (někdy pouze, někdy paralelně i s tištěnou verzí), jednak ročenky, v česky (většinou) či anglicky (menšinou) psaných verzích:

- *Contemporary European Studies (CES)*; vydavatel Univerzita Palackého, Olomouc
- *Evropská volební studia (EVS)*; vydavatel Institut pro srovnávací politologický výzkum, Masarykova univerzita, Brno
- *Mezinárodní vztahy (MV)*; vydavatel Ústav mezinárodních vztahů, Praha
- *Perspectives (PER)*; vydavatel Ústav mezinárodních vztahů, Praha
- *Politics in Central Europe (PCE)*; vydavatel Central European Political Science Association, Západočeská univerzita, Plzeň

- *Politologická revue (PR)*; vydavatel Česká společnost pro politické vědy, Praha)⁶
- *Politologický časopis (PČ)*; vydavatel Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno)
- *Rexter (REX)*; vydavatel Centrum pro bezpečnostní a strategická studia, Brno)
- *Středoevropská politická studia (CEPS)*; vydavatel Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

Jako kritérium, zda periodikum zařadit do výběru, či ne, byl ve výzkumu použit parametr recenzovanosti. Podmínkou tedy bylo, aby příspěvky publikované v daném periodiku procházely povinným a standardizovaným recenzním řízením. To s sebou přineslo zahrnutí periodik i již od jejich 1. ročníku, či naopak až po dlouhé době jejich publikování.⁷ V každém případě je nutno zdůraznit, že dle mínění autorů se pro definování seznamu posuzovaných časopisů

Tabulka č. 1: Struktura zkoumaných jednotek

	statě, studie	diskuse	materiály	komentáře	konzultace	celkem
PČ	224	43	69	0	0	336
PR	152	57	0	0	0	209
MV	104	16	0	0	57	177
CEPS	149	0	0	88	0	237
PCE	32	2	0	0	0	34
EVS	42	1	0	0	0	43
REX	40	0	0	0	0	40
CES	13	0	0	0	0	13
PER	58	3	0	0	1	62
celkem	814	122	69	88	58	1151

Zdroj: Autoři

Tabulka č. 2: Přehled zkoumaných jednotek podle periodik

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Politologický časopis	25	24	25	29	28	26	26	24	23	22	22	22	23	17	336
Politologická revue	13	13	16	12	11	15	17	20	20	15	21	11	14	11	209
Mezinárodní vztahy	0	0	0	0	0	18	23	21	15	17	23	29	17	14	177
CEPS	0	0	0	0	10	29	34	35	26	25	22	21	18	17	237
PCE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	11	6	11	34
Evropská volební studia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	14	16	43
Rexter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	8	8	8	8	40
CES	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	9	0	13
Perspectives	0	0	0	0	0	0	6	10	7	8	8	9	5	9	62
celkem	38	37	41	41	49	88	106	110	91	95	110	128	114	103	1151

Zdroj: Autoři

jiné kritérium nežli explicitně deklarovaná recenzovanost nenabízelo; jinými slovy, koncept institucionalizované vědy v sobě striktně zahrnuje recenzní řízení.⁸

Jednotku analýzy ve výzkumu představoval jednotlivý příspěvek v periodiku. Zahrnuté druhy příspěvků zobrazuje tabulka č. 1. Kategorie, které nebyly zahrnuty, představovaly *recenze, recenzní statě, zprávy z konferencí a informace*. Příspěvky tohoto druhu byly ponechány stranou analýzy jednak vzhledem k jejich nízké výpovědní hodnotě stran zkoumaných parametrů, jednak vzhledem k nezařazenosti textů tohoto formátu do standardních evaluačních kategorií, s jejichž pomocí je/bývá hodnocen výkon na akademické půdě. Nakonec je nutno zdůraznit, že autoři nedisponovali statistikou odmítnutých publikací; předkládaný rozbor tak zpracovává pouze pomyslnou „špičku ledovce“, ovšem zároveň dodejme, že špičku úspěšnou, totiž publikovanou.

2.2.1 Systém kódování

U každé jednotky analýzy byly kódovány následující údaje: (1.) číslo jednotky; (2.) název časopisu; (3.) rok publikace; (4.) číslo ročníku; (5.) typ; (6.) téma; (7.) pracoviště; (8.) autoři; (9.) jazyk. To konkrétně znamená:

1. Číslo jednotky – představuje pouze statistický údaj k řazení a kontrole dat.
2. Název časopisu – kódován byl název časopisu, ve kterém byl příspěvek/jednotka analýzy uveřejněn. V souvislosti s touto kategorií byly identifikovány případy, kdy jeden autor publikoval (téměř, v podstatě, víceméně) identický článek ve více periodikách. Vzhledem k tomu, že tato možnost nebyla při tvorbě designu výzkumu vzata v úvahu,⁹ nebyla ani kódována, celkově se jednalo pouze o méně nežli deset takto duplikovaných příspěvků.
3. Rok publikace – u příspěvku byl zaznamenán (jako označující) rok vydání periodika. V dvojznačných případech (typicky čísla označená jako např. *Winter 2006/07*) byl údaj zaznamenán dle pravidla prvního uvedeného údaje, tudíž byl označen rok 2006.
4. Číslo ročníku – představuje doplňující údaj, určený k možnosti identifikovat a dohledat každou analytickou jednotku.
5. Typ – zastupuje typ jednotky (viz tabulka č. 2).
6. Téma – tematické kódování představovalo/představuje nejcitlivější část celého předkládaného výzkumu. Pro české prostředí (a koneckonců ani pro jiné další) neexistuje tematický systém, který by náležitě strukturoval politologický zájem. Existují sice různá pojetí struktury politologie (z dostupných v češtině srovnej např. Cabada a Kubát 2004 nebo Berg-Schlosser a Stammen 2000), ta jsou však spíše teoretická a při konfrontaci s empirickými daty neobstojí. Tematická kategorizace použitá v tomto výzkumu tak představuje autorovou (a v tomto smyslu zdůrazněme, že kritizovatelnou či přinejmenším diskuse hodnou) konstrukci, jež stojí na trojím základě:
 - A. Jako základní tematická struktura byla použita kategorizace politických věd používaná v *International Political Science Abstracts*.¹⁰ Tato struktura představuje bohatě a hluboce rozvětvený tematický systém, použitelný dle mínění autorů i v českém prostředí.
 - B. Její nezbytná rozšíření a doplnění vzešla ze samotné práce s daty, z níž mj. vyplynula i některá tematická specifika české politologie. Základ pro toto rozšíření byl obsažen v bakalářské práci jednoho z autorů (Šindelář 2008), která představovala svým způsobem explorativní studii tematické struktury české politologie a jejíž kritická reflexe

dalšími autory tohoto textu vyústila do formulace nové klasifikační struktury. Jako nejvýznamnější přidaná, resp. rozšířená témata je nutno zmínit extremismus, volby a volební systémy, stranické a politické systémy a politické strany.

- C. Specifický případ představovala kategorizace témat spadajících do širokého okruhu mezinárodních vztahů. Vzhledem k neexistenci standardizovaného modelu tematického členění, použili autoři jako základ přehled sekcí působících v rámci International Studies Association (ISA),¹¹ střeškové organizace výzkumu ve sféře mezinárodních vztahů. Nicméně tyto sekce, byť představují jediné „oficiální“ členění tematické orientace v mezinárodních vztazích, jsou koncipovány příliš partikulárně. Bylo proto nutné zohlednit je pouze rámcově a vytvořit několik širších, jasně vymezených kategorií. Ty byly následně autory použity pro kódování v tomto článku.¹²

Další citlivé místo výzkumu představovalo samotné tematické kódování u jednotek analýzy. Obtíže nastávaly při kódování tematických kategorií, kdy bylo nutno u každé jednotky určit jediné téma. V tomto bodě se autoři potýkali se zásadními obtížemi, neboť část článků inklinovala minimálně ke dvěma (ale často i k více) kategoriím, resp. u některých bylo komplikované usuzovat na některou zavedenou kategorii politologického zájmu. Zaznamenání tématu tedy záviselo na arbitrárním rozhodnutí účastnících se výzkumníků. Toto rozhodnutí bylo vykonáváno v závislosti na informacích plynoucích z:

- a) názvu článku: např. na základě názvu *Proměny občanské společnosti v Latinské Americe* (Dvořáková 2008) byla kódována kategorie „občanská společnost“,
- b) klíčových slov: např. na základě sentence *Czech civil service, Europeanisation, institutional governance, intergovernmental integration, metaphors, supranational model* (Drulák a Königová 2007) byla kódována kategorie europeanizace,
- c) abstraktu a
- d) prvního odstavce, resp. několika prvních odstavců.

V ideálních případech bylo možno kategorii zakódovat výhradně dle názvu příspěvku. V nejednoznačných případech byla následně použita klíčová slova, dále abstrakt, až nakonec byla identifikace tématu provedena dle začátku zkoumaného textu. Dodejme, že ovšem ne všechna periodika užívají abstraktu a klíčových slov. Na základě získané zkušenosti se proto autoři domnívají, že dokonale diskriminabilní „klasifikační typologie“ (srov. Lehner 2007: 64) představuje u českých politologických textů ideální typ, k němuž je možné se přiblížit, ale dosáhnout ho nelze.

7. Pracoviště – kódována byla až dvě pracoviště, v případě více autorů a více pracovišť bylo použito pravidlo prvního uvedeného údaje. Celkově společné autorství vykazuje řádově desítky jednotek, dohromady ovšem méně než 10 % všech analyzovaných jednotek. Ne všechny časopisy přitom daný údaj uvádějí.¹³
8. Autoři – ke každému příspěvku byli kódováni až 3 autoři. Plných 995 příspěvků (89 %) mělo jednoho autora, 110 příspěvků mělo autory dva (10 %) a pouze 11 příspěvků mělo tři a více autorů (méně než 1 %). Průměrný počet autorů na kódovaný příspěvek tak představoval 1,12. Při interpretaci dat věnujících se autorům a jejich publikačnímu výkonu je třeba mít na paměti, že všem spoluautorům jednoho článku byla tato publikace počítána jako jedna celá, to znamená, že publikace má u autora stejnou váhu bez ohledu na to, zda je výhradním autorem článku, či jen jeho spoluautorem. Tento způsob zaznamenání byl zvolen s ohledem na náročnost statistického zpracování jiných možností (např. počítání „půlautor-

ství“). I tak by ovšem, vzhledem k velké variabilitě spoluautorů a celkově nízkému podílu z příspěvků (11 %), byly důsledky pro celkovou analýzu pravděpodobně nepodstatné.

9. Jazyk – byl zaznamenáván v kategoriích *domácí* (čeština a slovenština), *anglický* a *německý*.

Popsaný metodologický rámec byl v provedeném výzkumu aplikován na rozsáhlé datové sumě. Základní parametry vzniklého badatelského pole, tedy přehled zkoumaných jednotek a jejich strukturu, lze vyčíst z tabulek č. 1 a 2.

3. Tematická analýza

V rámci tematické analýzy se nabízela celá řada analytických operací, z nichž některé sebe-reflexivní úsilí podporují méně, jiné více. Nepominutelnou položku pro autory v tomto kontextu představovala analýza reprodukce základních výzkumných témat v čase, rozhodujícím způsobem přispívající k zodpovězení otázky o proměnách obrazu české politologie v českých politologických periodikách.¹⁴ Analýza byla rovněž doplněna o rozbor tematické struktury zkoumaných periodik. Je tomu skutečně tak, že periodika, která apriorně neomezují svůj tematický záběr, pokrývají celou analyzovanou škálu témat? A naopak, je možné, že některá úžeji vymezená periodika tematicky pravidelně publikačně přesahují svůj horizont?

Rozhodující část tematické analýzy se pak týkala situace uvnitř jednotlivých tematických kategorií. Využili jsme okolnosti podrobnějšího kódování dat, abychom sledovali trendy vývoje dílčích témat, porovnávali je mezi sebou a v některých případech i navrhli hypotézy, mající vysvětlit pokles či vzestup publikačních výstupů, které je reprezentují. V textu jsme naopak opominuli strukturu témat podle výzkumných institucí či dokonce konkrétních badatelů. Té se věnuje jiný náš text, v době publikace tohoto článku v recenzním řízení.

3.1 Struktura základních témat

Jednotlivé základní tematické kategorie nejsou v analyzovaném souboru zastoupené stejnou měrou (viz tabulka č. 3). Ta variuje od více než třetinového podílu textů o politických institucích až k necelým dvěma procentům publikací z oblasti metodologické. Je potřeba

Tabulka č. 3: Struktura základních témat

	četnost	%
extremismus	54	4,7
politická teorie	67	5,8
politiky a jejich analýza	34	3,0
metodologie politologie	21	1,8
mezinárodní vztahy	267	23,2
politické chování	118	10,3
politické instituce	430	37,4
ostatní	160	13,9
celkem	1 151	100,0

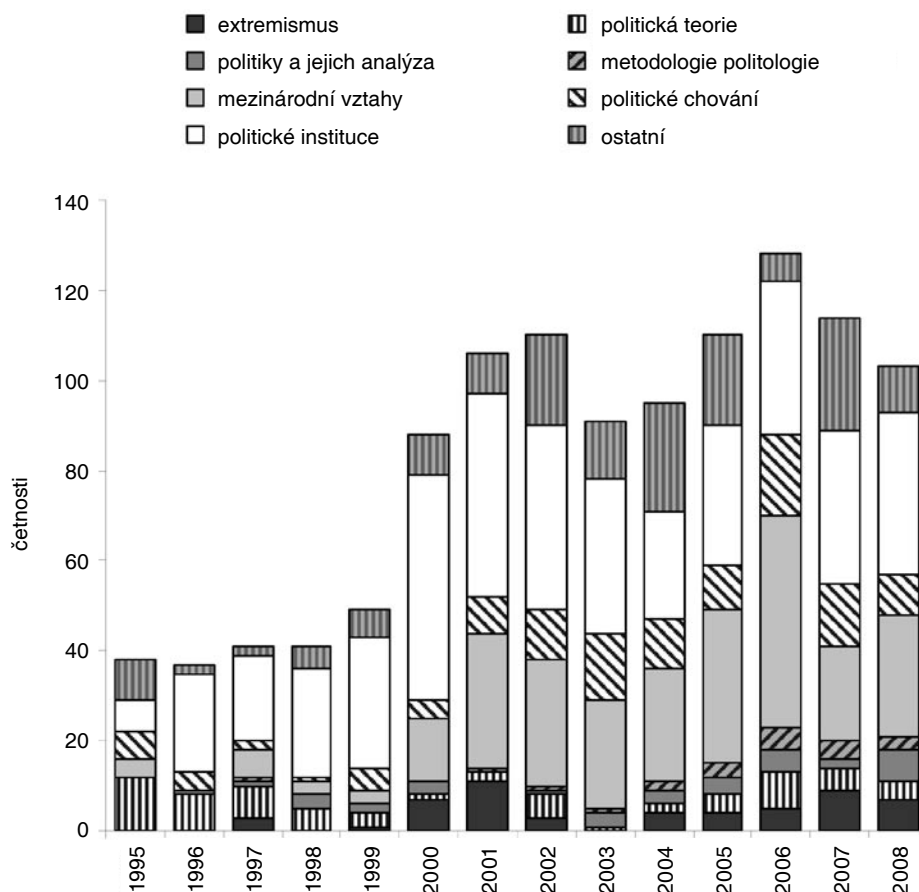
Zdroj: Autoři

zdůraznit, že tento přehled je pouze obrazem „kumulativním“, podávajícím informaci o zkoumaném období jako celku. Jednoznačně větší výpovědní hodnotu má podle našeho názoru analýza reprodukce základních témat v čase, které se věnujeme dále v textu.

3.1.1 Struktura základních témat v čase

K nejnápadnější proměně poměru mezi zkoumanými tematickými oblastmi (srov. grafy č. 1 a 2) došlo v roce 2000, kdy bylo do analýzy zahrnuto i periodikum *Mezinárodní vztahy*,¹⁵ úzce propojené se stejnojmennou tematickou kategorií. Ta tak získává a v dalších letech si stabilně udržuje zhruba 27% podíl z objemu všech publikací.¹⁶ Podobný vývoj, byť v menším rozsahu, lze identifikovat i v případě periodika *Rexter* a tématu extremismu.¹⁷ Etablování se třetího tematicky úzce vymezeného periodika – *Evropských volebních studií* – pak v roce 2006 přispělo k velmi mírnému znovunavýšení publikací v oblasti politických institucí. Ve

Graf č. 1: Struktura základních témat v čase – absolutní četnosti

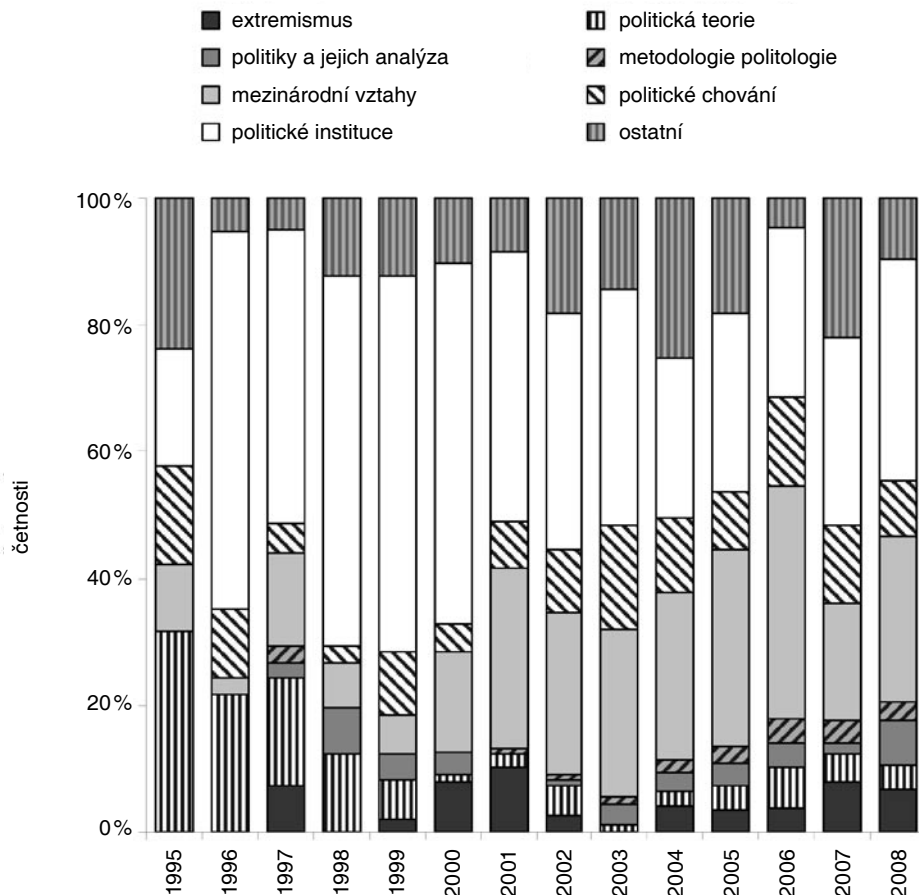

Zdroj: Autoři

všech těchto případech je však zapotřebí zdůraznit, že nelze mechanicky ztotožňovat zařazení určitého periodika mezi zkoumané jednotky a vstup příslušné tematiky mezi hlavní okruhy badatelského zájmu; standardním modelem je, že *nejdříve* se etabluje výzkumný zájem a teprve *pak* následuje jeho časopisecké zdůraznění. Navíc v případě časopisu *Mezinárodní vztahy* samozřejmě platí, že změna zachycená v tabulkách je změnou pouze v rámci našeho výzkumu, a nikoli v samotném poli mezinárodních vztahů, jež bylo – jakkoli pohříchu víceméně v praktické podobě – předmětem odborného zájmu i předtím, než se *Mezinárodní vztahy* deklarovaly jako recenzované periodikum.

Podobně mechanicky již nelze interpretovat pokles podílu textů o politických institucích. Zčásti ho jistě lze přičíst extenzivnímu rozvoji dalších tematických oblastí. Přesto trend poklesu v letech 2004 či 2005 neměl jen relativní, ale ve srovnání se „zlatým věkem“ na přelomu tisíciletí i absolutní povahu. Naše hypotéza je následující: publikování, a tedy i jednotky našeho výzkumu, reflektují okolnost, že politické instituce představují „nedokonale ostrovy stability

Graf č. 2: Struktura základních témat v čase – relativní četnosti

Zdroj: Autoři

v jinak nestabilním světě politiky“ (March a Olsen 1989: 16; srov. také Pierson 2004), což často vede k tomu, že jedna publikační jednotka (zejména explorativní a deskriptivní povahy) zkoumanou oblast tematicky „vytěží“ na delší období, než je tomu u dalších témat. Jinak řečeno, psát o politických institucích způsobem, který by nevyvolával pochyby o fragmentaci a multiplikaci výzkumu, může být obtížnější než u jiných témat.

Pozoruhodný je rovněž úpadek textů, týkajících se politické teorie, respektive v daném kontextu zejména politické filozofie, které v letech existence pouze dvou politologických periodik (*Politologické revue* a *Politologického časopisu*) představovaly velmi významnou položku jejich obsahu. Přesto nelze jednoznačně tvrdit, že by česká publikační praxe vykazovala ve zrychlené podobě vývojový vzorec podobný tomu, jaký bylo snad možné pozorovat u světové politologie v souvislosti s tzv. behavioralistickou revolucí (srov. Lowndes 2002: 90), protože oslabení zájmu o politické instituce a politickou teorii nebylo provázeno (tak) výrazným zvýšením zájmu o politické chování a analýzu *policy*.

3.1.2 Tematická struktura periodik

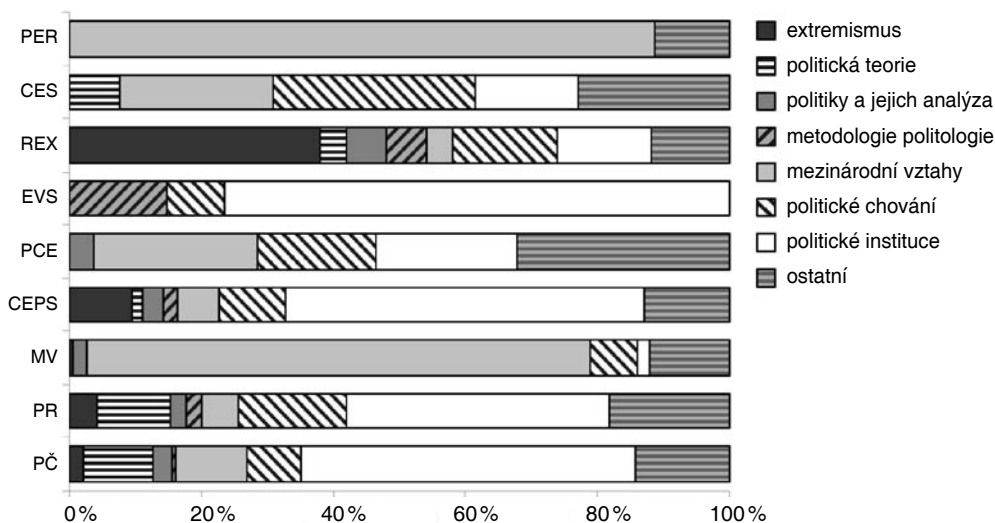
Tematická struktura podle periodik naznačuje různou tematickou pestrost analyzovaných periodik. Jako skutečně „multisubdisciplinární“, s kompletním pokrytím základních tematických kategorií, lze označit čtyři periodika. Nepřekvapuje to u *Politologické revue*, *Politologického časopisu* a *Středoevropských politických studií*, které své publikační poslání nijak tematicky neomezují. Překvapivá je tato situace u periodika *Rexter*, které svůj publikační zájem nominálně definuje mnohem užěji. A naopak – střídmý tematický záběr nepřekvapuje u úžeji sebevymezených *Perspectives* a *Evropských volebních studií*. Středové případy z hlediska tematické plurality pak představují *Mezinárodní vztahy*, které zhruba ve čtvrtině zkoumaných případů expandovaly mimo hranice svého základního tématu, a dále pak *Contemporary European Studies* a *Politics in Central Europe*. U těchto dvou periodik by se *a priori* dalo očekávat kompletní tematické pokrytí, důvod, proč ho nebylo dosaženo, lze spatřovat zejména v malém počtu v nich publikovaných jednotek.

Tabulka č. 4: Tematická struktura periodik – absolutní počty

	PČ	PR	MV	CEPS	PCE	EVS	REX	CES	PER	celkem
extremismus	7	9	1	22	0	0	15	0	0	54
politická teorie	35	23	0	4	1	0	2	1	1	67
politiky a jejich analýza	10	4	5	7	5	0	3	0	0	34
metodologie politologie	2	5	0	6	0	6	2	0	0	21
mezinárodní vztahy	37	12	135	15	8	0	2	3	55	267
politické chování	29	34	12	23	5	4	7	4	0	118
politické instituce	167	84	4	130	6	33	4	2	0	430
ostatní	49	38	20	30	9	0	5	3	6	160
celkem	336	209	177	237	34	43	40	13	62	1151

Zdroj: Autoři

Graf č. 3: Tematická struktura periodik – relativní počty

Zdroj: Autoři

3.2 Analýza jednotlivých tematických kategorií

3.2.1 Extremismus

Téma extremismu, tvořící zhruba 5% české politologické produkce, je mezi časopiseckými publikacemi výrazněji přítomno od roku 2000. Dosavadní produkce se vyznačuje asymetrickostí (srov. tabulku č. 5), a to hned ve dvou dimenzích. První z nich je převaha empiricky pojatých prací nad pracemi teoretickými, a to ve výrazném poměru více nežli 3 : 1. Druhou z nich pak představuje jednoznačná dominance analýzy pravicového extremismu, tvořícího mezi empirickými publikacemi více než polovinu celé produkce a převyšujícího publikace o levicovém extremismu v poměru více než 4 : 1. Některá témata jsou přitom pokryta velmi slabě, naše kódování např. naznačuje, že již sedm let nebyla publikována stat', která by se zabývala etnickým extremismem.

Tabulka č. 5: Extremismus – struktura dílčích témat a jejich reprodukce v čase

	četnost	%
smíšený/obecně	14	25,9
hooligans	2	3,7
pravicový	25	46,3
levicový	6	11,1
náboženský	4	7,4
etnický	3	5,6
celkem	54	100,0

	nezařazený	hooligans	pravický	levický	náboženský	etnický	celkem
1995	0	0	0	0	0	0	0
1996	0	0	0	0	0	0	0
1997	1	0	2	0	0	0	3
1998	0	0	0	0	0	0	0
1999	0	0	0	1	0	0	1
2000	2	0	4	1	0	0	7
2001	4	0	3	1	0	3	11
2002	1	0	1	0	1	0	3
2003	0	0	0	0	0	0	0
2004	2	1	1	0	0	0	4
2005	0	0	2	0	2	0	4
2006	1	0	4	0	0	0	5
2007	2	1	4	2	0	0	9
2008	1	0	4	1	1	0	7
celkem	14	2	25	6	4	3	54

Zdroj: Autoři

3.2.2 Politická filozofie a teorie

U textů spadajících do této kategorie¹⁸ je nápadná zejména nerovnoměrnost jejich výskytu, přičemž můžeme identifikovat dvě období, kdy byla tato problematika reflektována mnohem výrazněji než v jiných letech. Prvním a jednoznačně klíčovým z nich je období let

Tabulka č. 6: Politická teorie a filozofie – struktura dílčích témat v čase

	nezařazená teorie	konzervatismus	demokracie	nacionalismus	liberalismus	celkem
1995	10	0	1	0	1	12
1996	5	1	1	0	1	8
1997	6	0	0	1	0	7
1998	5	0	0	0	0	5
1999	2	0	0	0	1	3
2000	0	0	0	1	0	1
2001	1	1	0	0	0	2
2002	2	0	1	2	0	5
2003	1	0	0	0	0	1
2004	1	0	1	0	0	2
2005	2	0	0	1	1	4
2006	7	0	0	1	0	8
2007	5	0	0	0	0	5
2008	2	0	1	1	0	4
celkem	49	2	5	7	4	67

Zdroj: Autoři

1995–1998, kdy je publikována takřka přesně polovina všech textů kódovaných v tomto tematickém okruhu. Poté následuje útlum, který je vystřídán druhým, nicméně zdaleka ne tak výrazným obdobím zvýšeného zájmu, jež můžeme spatřovat v letech 2005–2008. Zatímco význam témat spadajících do sféry politické teorie v polovině devadesátých let lze snadno interpretovat jako znak ustavujícího se oboru, který potřebuje vymezit své pole, zvýšení zájmu v posledních letech se jednoznačně interpretaci vzpírá. Je nicméně možné, že se zde projevuje potřeba určité redefinice, respektive znovupromyšlení základních konceptů celého politologického výzkumu, které bychom mohli uvádět do souvislosti se začleňováním české politologie do evropského kontextu. Je ovšem třeba mít na paměti, že absolutní počet textů publikovaných v této kategorii je poměrně malý, a výše uvedené teze tudíž musíme chápat jako v tomto smyslu podmíněné.

Z hlediska tematického rozdělení je očividné, že velká většina publikovaných textů není snadno kategorizovatelná – celé tři čtvrtiny publikací nevykazují žádný výrazný společný jmenovatel, který by umožňoval blíže je propojit. Ani ve zbylé čtvrtině textů nenajdeme nějaký dominantní trend. Jediný možný závěr tak může představovat konstatování, že zájem o témata ve sféře politické teorie/filozofie je nestructurovaný a spíše než o existenci nějakého myšlenkového proudu svědčí o snaze blíže specifikovat základní myšlenkový rámec oboru.

3.2.3 Politiky a jejich analýza

Výzkum různých politik a analýza politik obecně jsou dosti překvapivě tématem, které se ve sledovaných periodikách objevuje jen okrajově; spolu s metodologií politologie se dokonce jedná o nejméně frekventované téma. Jelikož příspěvky kódované v této kategorii představují

Tabulka č. 7: Politiky a jejich analýza – struktura dílčích témat v čase

	bezpečnostní politika	analýza politik	politika k menšinám	náboženská politika	integrace imigrantů	celkem
1995	0	0	0	0	0	0
1996	0	0	0	0	0	0
1997	0	1	0	0	0	1
1998	0	0	2	0	1	3
1999	0	0	2	0	0	2
2000	1	1	1	0	0	3
2001	0	0	0	0	0	0
2002	0	1	0	0	0	1
2003	2	1	0	0	0	3
2004	1	0	1	0	1	3
2005	0	3	1	0	0	4
2006	2	1	2	0	0	5
2007	1	1	0	0	0	2
2008	0	2	0	4	1	7
celkem	7	11	9	4	3	34

Zdroj: Autoři

přibližně pouze cca tři procenta všech analyzovaných textů, je obtížné na takto malém vzorku definovat obecnější tendence. Lze nicméně říci, že můžeme pozorovat nárůst zájmu o tuto oblast v době těsně před vstupem České republiky do EU a pak do současnosti, neboť zatímco do roku 2002 včetně bylo uveřejněno pouhých deset textů, zbytek – tj. cca 70% – spadá do let následujících. Můžeme proto vyvozovat, že tento nárůst, byť v absolutních číslech velmi malý, jde na vrub zvýšené potřebě věnovat se tvorbě *policy* v podmínkách začleňování do Evropské unie. Na druhou stranu žádnou výraznou tendenci není možné vysledovat v rozložení textů mezi dílčí kategorie, které jsou, s výjimkou náboženské politiky, jež se jako výzkumné téma objevuje až v roce 2008, zastoupeny v podstatě rovnoměrně.

3.2.4 Metodologie politologie

Metodologie politologie přichází v rámci časopiseckých publikací zkrátka, jakkoliv období let 2005–2007 naznačilo jisté oživení zájmu o tuto oblast (viz tabulka č. 8). Pozornost je rovnoměrně (avšak slabě) rozdělena mezi metody a koncepty. Pozoruhodné je, že celkem v šesti sledovaných letech nebyl publikován žádný metodologický článek, což je o to překvapivější, že se tak dělo v konstitutivním období české politologie; shrnuto pak, v období do roku 2000 byl publikován jeden jediný článek, který byl kódován jako metodologický.

Tabulka č. 8: Metodologie politologie – struktura dílčích témat v čase

	metody	koncepty	celkem
1995	0	0	0
1996	0	0	0
1997	1	0	1
1998	0	0	0
1999	0	0	0
2000	0	0	0
2001	0	1	1
2002	1	0	1
2003	1	0	1
2004	0	2	2
2005	2	1	3
2006	2	3	5
2007	4	0	4
2008	2	1	3
celkem	13	8	21

Zdroj: Autoři

3.2.5 Mezinárodní vztahy

Jak již bylo řečeno výše, zásadním přelomem z hlediska validity předkládané analýzy publikačních aktivit zabývajících se mezinárodními vztahy bylo zařazení periodika *Mezinárodní*

vztahy mezi recenzované časopisy v roce 2000 – před tímto rokem bylo ve zkoumaných periodikách uveřejněno pouze cca 6% všech textů spadajících do této oblasti (viz tabulka č. 9). Od roku 2000 dále pak počet textů výrazně narůstá, přičemž příspěvky uveřejněné v *Mezinárodních vztazích* tvoří v průměru přibližně polovinu textů v této kategorii. Dalším periodikem, které se výrazně profiluje v této oblasti, pak jsou od roku 2001 kódované *Perspectives* (téměř 90% textů se zabývá právě mezinárodními vztahy), které v této oblasti dodávají cca 20% produkce. Ostatní periodika se této oblasti příliš nevěnují, výjimkou je jen *Politologický časopis*, kde texty spadající do sféry mezinárodních vztahů tvoří přibližně 10%.

Tabulka č. 9: Mezinárodní vztahy – struktura dílčích témat v čase

	mezinárodní organizace	koncepty a teorie	zahraniční politika	konflikty	Evropa a EU	mezinárodní bezpečnost	ostatní	celkem
1995	2	0	1	0	0	1	0	4
1996	1	0	0	0	0	0	0	1
1997	1	0	2	1	1	1	0	6
1998	1	0	0	0	1	1	0	3
1999	0	0	2	0	1	0	0	3
2000	0	3	1	0	4	3	3	14
2001	3	5	4	0	7	3	8	30
2002	0	2	4	3	9	3	7	28
2003	1	1	4	1	10	2	5	24
2004	2	0	1	2	8	5	7	25
2005	1	3	9	3	8	1	9	34
2006	2	1	5	4	10	6	19	47
2007	1	2	2	0	6	2	8	21
2008	0	0	1	2	9	4	11	27
celkem	15	17	36	16	74	32	77	267

Poznámka: Koncepty a teorie nejsou chápány jako základní teorie MV, ale jako koncepty a teorie v mezinárodních vztazích.

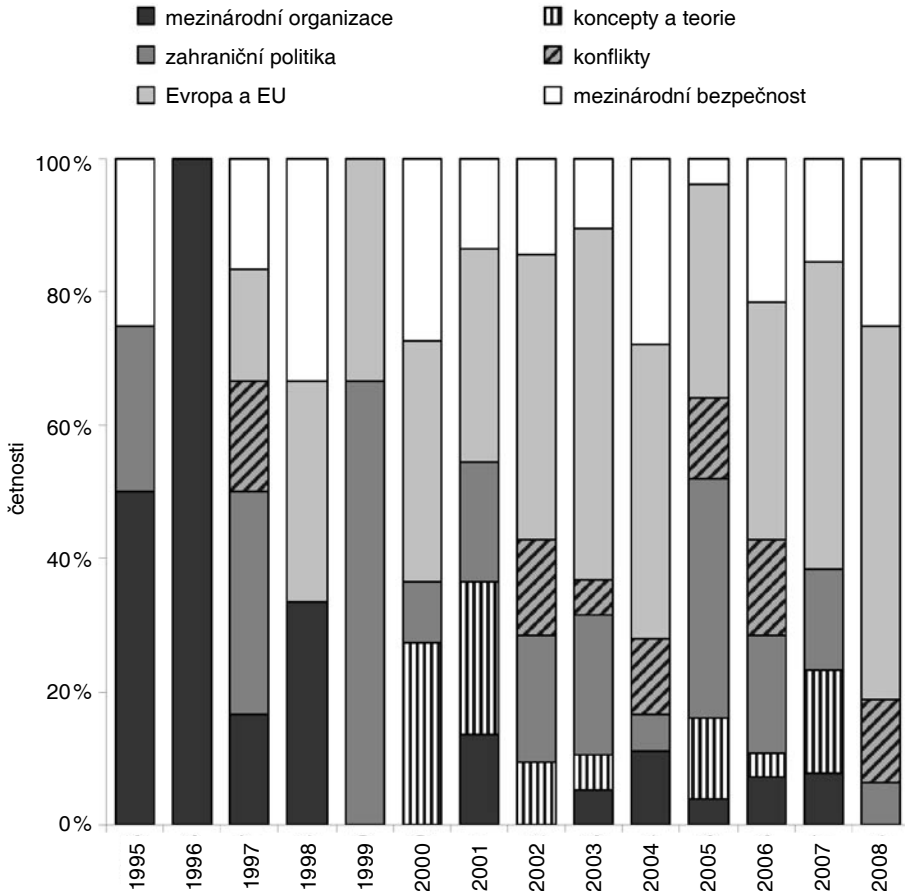
Zdroj: Autoři

Z hlediska tematického rozvrstvení publikací tvoří jednoznačně dominantní okruh texty zabývající se problematikou Evropské unie; představují téměř 30% všech publikací (podrobněji viz komentář k příslušné tabulce). Stejný poměr připadá i na texty, jež byly kódovány v okruhu „ostatní“ a kam spadá řada zajímavých parciálních témat (viz graf č. 4).¹⁹ Mezi těmito texty jsou nejvýrazněji zastoupeny příspěvky zabývající se otázkami mírových studií a do jisté míry překvapivě také epistemologií mezinárodních vztahů. Rovněž sedm textů spadá do tématu rozvojových studií, zatímco prozatím se příliš velká pozornost nevěnuje ekonomickým otázkám mezinárodní politiky (čtyři texty). Ovšem mnohem pozoruhodnější než pouhé konstatování, kolik publikovaných textů spadá do jednotlivých kategorií, je tematická šíře publikačních aktivit v této kategorii. Oněch 267 textů je totiž možno rozdělit do celkem 22 tematických kategorií (vezmeme-li v úvahu i všechna témata zařazená pod hlavičku „ostatní“), což je záběr, který svědčí o dynamičnosti tuzemského výzkumu v této

oblasti, jež tak může být vnímána jako jedno z velmi perspektivních polí dalšího rozvoje české politické vědy.

Na druhou stranu problematická by byla snaha vyvozovat jakékoli závěry z časových konsekvencí výskytu jednotlivých témat, kde je opět jednoznačně zřetelný vliv zařazení *Mezinárodních vztahů* mezi analyzovaná periodika – u dominantních témat je ve všech případech zřetelný nárůst počtu textů právě počínaje rokem 2000. Mnohem zajímavější je spíše to, co se nemění: u tematického okruhu „mezinárodní organizace“ je frekvence výskytu textů po celé sledované období stabilně nízká, což je možné interpretovat jako znak kontinuálně nízkého zájmu tuzemské badatelské veřejnosti o tuto problematiku. Ještě pozoruhodnější je pak fakt, že i tematika „Evropa a EU“ začíná být výrazně frekventována až od roku 2000, ačkoli zde bychom mohli konstatovat, že se jedná o téma výsostně spadající do mezinárodních vztahů, jednak jde, vzhledem k politickému vývoji v ČR i EU, o téma významné i před

Graf č. 4: Mezinárodní vztahy – struktura dílčích témat v čase (relativní počty)

Zdroj: Autoři

tímto rokem. Navzdory tomu však nacházíme jen 3 texty publikované do roku 2000 (sic!), což je snad možno chápat – spolu s nezájmem i o ostatní témata mezinárodních vztahů, jak se v té době projevovat v již recenzovaných časopisech – jako důkaz, že česká politologie, jak se prezentovala v českých recenzovaných publikacích, preferovala zájem o otázky týkající se čistě vnitřní politické sféry. Jako poslední zajímavé zjištění pak můžeme chápat limitovaný zájem o téma „koncepty a teorie“ a rovněž „konflikty“: vzhledem k tomu, že v obou případech se jedná o témata v mezinárodním měřítku zásadní a hojně diskutovaná, mohli bychom tento nezáměr interpretovat jako jistou nezralost této části české politologie.

3.2.5.1 Dílčí témata výzkumu Evropy

Při bližším pohledu na tematické rozrůznění textů věnujících se problematice EU (viz tabulka č. 10) je nápadná dominance příspěvků diskutujících problémy integrace; ostatní témata jsou pokryta vcelku rovnoměrně. V tomto kontextu se nabízejí dvě zajímavá zjištění: za prvé fakt, že v rámci integračně orientovaných textů počínaje rokem 2006 dochází k určitému poklesu jejich výskytu (byť rok 2008 v tomto ohledu signalizuje jistou změnu), což lze zřejmě

Tabulka č. 10: Evropa a EU – struktura dílčích témat a jejich reprodukce v čase

	četnost	%
politika EU	8	10,3
instituce EU	9	11,5
EU v mezinárodních vztazích	10	12,8
evropská integrace	47	60,3
jiné	4	5,1
celkem	78	100,0

	politika EU	instituce EU	EU v mezinárodních vztazích	evropská integrace	jiné	celkem
1995	0	0	0	0	0	0
1996	0	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	1	0	1
1998	0	0	0	1	0	1
1999	0	0	0	1	0	1
2000	0	0	1	3	0	4
2001	1	0	0	6	0	7
2002	2	0	1	6	1	10
2003	0	0	2	8	0	10
2004	1	1	1	5	0	8
2005	0	2	0	6	1	9
2006	2	3	2	3	2	12
2007	2	1	1	2	0	6
2008	0	2	2	5	0	9
celkem	8	9	10	47	4	78

Zdroj: Autoři

spojovat s finalizací vstupu ČR do EU; a za druhé skutečnost, že pokles důrazu na integraci doposud není adekvátně vyvážen nárůstem počtu textů věnujících se institucím a politikám EU, ačkoli u politologické obce členského státu by se takový vývoj dal očekávat. Je možné, že tento stav je způsoben převládající orientací nepočetných českých odborníků na knižní produkci, popřípadě skutečností, že například problematika institucí EU je v českém prostředí mnohdy studována spíše v rámci právní vědy.

3.2.6 Politické chování

Oblast politického chování zaznamenala zřetelný nárůst publikací od roku 2002, s podílem na celkové produkci, oscilujícím kolem 15%. Badatelský zájem je v této kategorii rovnoměrně rozdělen mezi všechny kódované oblasti. Většina podtémat vychází z výzkumu jako kontinuálně přítomných, za konjunkturální lze považovat výzkum politické korupce. Pozoruhodné je relativně nízké pokrytí oblasti volebního chování v českých politologických periodikách. Je možné se domnívat, že to souvisí s obecně vyšší finanční i organizační náročností tohoto typu výzkumu, způsobující v českém prostředí jeho horší dostupnost, případně okolností, že jde o hraniční disciplínu na pomezí politikologie a sociologie, což vede ke směřování části publikačních jednotek do sociologických časopisů.

Tabulka č. 11: Politické chování – struktura dílčích témat v čase

	nátlakové skupiny, lobbying	občanská společnost	průzkumy, polling	volební chování	terorismus, politické násilí	politické organizace	korupce	ostatní	celkem
1995	2	1	0	1	1	0	1	0	6
1996	1	0	0	1	0	1	0	1	4
1997	1	1	0	0	0	0	0	0	2
1998	0	0	0	0	0	0	0	1	1
1999	2	0	2	1	0	0	0	0	5
2000	0	0	2	0	1	1	0	0	4
2001	1	2	1	0	2	1	0	1	8
2002	1	0	2	0	0	5	1	2	11
2003	1	3	2	1	1	2	2	3	15
2004	1	0	2	0	2	2	4	0	11
2005	0	0	1	1	3	1	1	3	10
2006	3	2	2	4	1	3	0	3	18
2007	3	1	2	2	0	3	0	3	14
2008	0	1	0	2	2	0	0	4	9
celkem	16	11	16	13	14	19	9	23	121

Zdroj: Autoři

3.2.7 Politické instituce

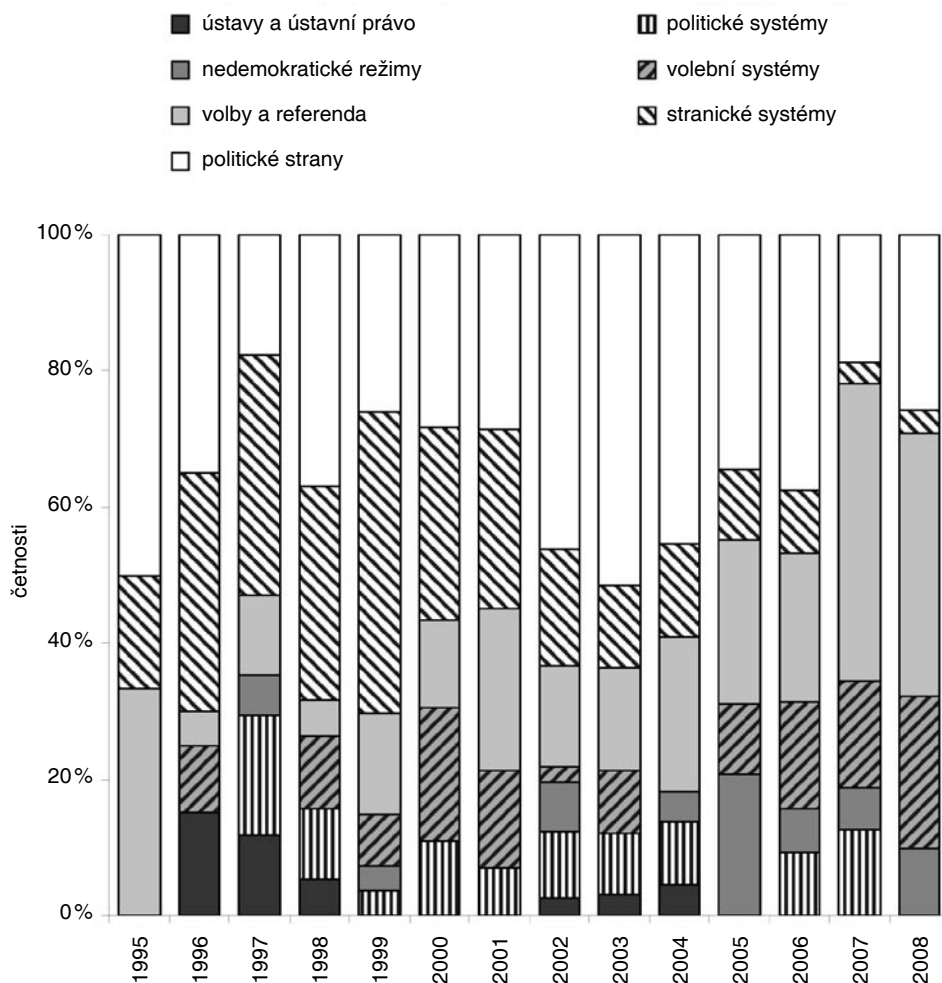
Politické instituce jsou zdaleka nejčastějším tématem českých politologických publikací, až v posledních několika letech se o tuto pozici dělí s mezinárodními vztahy. Mezi podtématy si víceméně kontinuálně (srov. tabulku č. 12 a graf č. 5) udržuje pivotální postavení studium politických stran, kterému na přelomu tisíciletí počtem publikací ještě konkurovalo studium stranických systémů, v současnosti již zaznamenávající zřetelný pokles. Společně se vznikem periodika *Evropská volební studia* (2006) do popředí vystoupilo téma voleb (a referend), v letech 2007–2008 nejvíce zastoupená tematická podskupina. Na vzestupu je rovněž téma nedemokratických režimů, témata politických a volebních systémů procházejí cykly poklesu a růstu. Jednoznačné snížení vědeckého zájmu naopak zaznamenaly publikace z oblasti ústavního práva. Tento závěr by naznačoval, že se české publikace o politických institucích vzdalují svým obsahem tradičnímu holistickému institucionalismu a přibližují se neoinstitucionalistické orbitě. K důkladnému prověření takto formulované hypotézy by však bylo zapotřebí nejen obsahové analýzy, ale i analýzy obsahu.

Tabulka č. 12: Politické instituce – struktura dílčích témat v čase

	ústavy a ústavní právo	politické systémy	nedemokratické režimy	volební systémy	volby a referenda	stranické systémy	politické strany	ostatní	celkem
1995	0	0	0	0	2	1	3	1	7
1996	3	0	0	2	1	7	7	2	22
1997	2	3	1	0	2	6	3	2	19
1998	1	2	0	2	1	6	7	5	24
1999	0	1	1	2	4	12	7	2	29
2000	0	5	0	9	6	13	13	4	50
2001	0	3	0	6	10	11	12	3	45
2002	1	4	3	1	6	7	19	3	44
2003	1	3	0	3	5	4	17	2	35
2004	1	2	1	0	5	3	10	2	24
2005	0	0	6	3	7	3	10	2	31
2006	0	3	2	5	7	3	12	2	34
2007	0	4	2	5	14	1	6	2	34
2008	0	0	3	7	12	1	8	5	36
celkem	9	30	19	45	82	78	134	37	434

Zdroj: Autoři

Graf č. 5: Politické instituce – struktura dílčích témat v čase (relativní počty)

Zdroj: Autoři

3.2.7.1 Struktura dílčí kategorie Politické strany

Pro náš výzkum jsme samostatně zakódovali frekventovanou kategorii politických stran (viz tabulka č. 13). Ta ukazuje, že v rámci českých politologických periodik existoval poměrně živý provoz v oblasti zkoumání jednotlivých stran či skupin stran, zatímco otázky jejich teoretického vymezení a typologizace, resp. zkoumání jejich programatiky byly spíše méně obvyklou položkou publikování. Toto zjištění kopíruje situaci v jiných tematických kategoriích, např. extremismu či mezinárodních vztahů.

Tabulka č. 13: Politické strany – struktura dílčích témat

	četnosti	%
jednotlivé	49	36,6
skupiny	43	32,1
typologie, teorie	14	10,4
programatika	14	10,4
financování	8	6,0
ostatní	6	4,5
celkem	134	100,0

Zdroj: Autoři

3.2.8 Ostatní témata

Přestože analýza „zbytkových“ témat (viz tabulka 14), která se nedají jednoznačně podřadit pod některou z výše rozebíraných obecných kategorií, má své přirozené limity, je možné i zde předložit několik zajímavých zjištění (mimo prostý fakt, že tato reziduální kategorie je jednou z početně významnějších, což lze chápat jako doklad relativní variability politologického výzkumu). Z hlediska schopnosti dokladovat určité trendy ve vývoji české politologie upozorníme především na existenci tří témat – transitologie, europeanizace a historie –, která se profilují jako poměrně významná; koneckonců frekvence jejich výskytu je vyšší než u samostatně kódovaného tématu „metodologie politologie“ a je na přibližně stejné úrovni jako „politiky a jejich analýza“. V tomto smyslu můžeme tedy o těchto tématech hovořit jako o relevantní

Tabulka č. 14: Ostatní (nezařaditelná) témata – struktura dílčích témat v čase

	autonomie, závislá území	transitologie	europeanizace	historie	konfliktní linie	ostatní	celkem
1995	0	3	0	4	0	2	9
1996	0	0	0	2	0	0	2
1997	0	0	0	1	0	1	2
1998	1	1	0	2	0	1	5
1999	1	2	0	1	0	2	6
2000	0	5	0	2	2	0	9
2001	2	3	0	1	0	3	9
2002	1	6	0	0	6	7	20
2003	1	2	0	4	1	5	13
2004	3	4	6	1	0	10	24
2005	2	1	6	4	0	7	20
2006	0	0	3	3	0	0	6
2007	0	1	14	2	2	6	25
2008	1	1	3	1	1	3	10
celkem	12	29	32	28	12	47	160

Zdroj: Autoři

součástí výzkumu v české politologii. V rámci těchto tří témat lze nicméně pozorovat nápadné rozdíly, pokud jde o jejich výskyt v čase. Zatímco u historicky orientovaných textů se jedná o kontinuální přítomnost bez nápadných výkyvů, další dvě témata jsou odlišná: u transitologie můžeme pozorovat, že se objevuje hned v roce 1995 (ačkoli absolutní čísla jsou nízká, tvořily transitologicky orientované texty v onom roce téměř desetinu produkce), potom následuje útlum a mnohem výraznější vlna zájmu v letech 2000–2004. V prvním případě lze tento zájem vysvětlit např. aktuálně doznívající tranzicí, v případě druhém jej pak můžeme interpretovat s ohledem na očekávaný vstup do EU, který otevírá prostor komparaci starých a nových demokracií; není přitom nezajímavé, že na zmíněnou vlnu navazuje výše zmíněný nárůst interestu o syzyetově kompatibilní výzkum nedemokratických, resp. hybridních režimů.

Zcela jiný vývoj můžeme pozorovat u europeanizace, která se stává předmětem publikovaného výzkumu až v roce 2004 (s vrcholem v roce 2007, kdy texty na toto téma tvoří přes deset procent celkové roční produkce), nicméně od této doby je jedním z výrazných témat celého politologického výzkumu. I v tomto případě lze uvedený vývoj interpretovat jako důsledek vstupu do EU a s tím spojených očekávání.

4. Závěr

Shrnutí v textu předložených dat a jejich interpretací a komentářů nebude opakovat postřehy uvedené u jednotlivých tabulek a grafů. Možným přirozeným vyústěním je spíše případná formulace několika hypotéz, které představují jak korektní, tak koneckonců i žádoucí výstup z předkládaného explorativního výzkumu. K jejich následnému prověření ať slouží replikované výzkumy.

Při analýze vědeckých publikací z hlediska struktury jejich témat (včetně jejich časových řad) jsou badatelé i čtenáři logicky konfrontováni s otázkou, které faktory tu vlastně intervenovaly/intervenují. Lze se zde odvolat na již existující katalogy; např. Norman Blaikie (2000) ve svém výčtu faktorů promítajících se do podob autorských performancí uvádí motivaci vědce/vědců, stav dosavadního výzkumu, konjunkturální faktory, finanční otázky, publikum či politický nátlak/pobídka. Otázka ovšem zní, při oprávněném předpokladu, že ani jeden z daného výčtu faktorů není české politologické komunitě cizí (proč by také byl...): lze skutečně dospět k podloženému konstatování, který z těchto jevů je v tuzemsku důležitější a který méně?

Autorům se v tomto ohledu jako důležité, a přitom argumentačně obhajitelné, resp. na základě předložených dat vyložitelné, jeví dva faktory: (1.) dosavadní stav zkoumání, resp. disciplíny ve (stále ještě mladém) národním rámci, jehož zásadní charakteristikou, demonstrující se skrze publikační jednotky, byl až donedávna výrazně menší důraz na teoretické a metodologické otázky,²⁰ a zároveň (2.) přítomnost významné reakce na konjunkturální tematické stimuly, jež naznačuje schopnost české politologické komunity vnímat a reflektovat vývoj vlastní disciplíny.²¹

Tyto dva body je namístě zarámovat postřehem, že je česká politologická scéna (jen pro tuto chvíli?, dočasně?) spíše malá. Separujme přitom od sebe komunity politologickou a „vztažskou“. Ona druhá jmenovaná se jeví, vzhledem k menší účasti na obou výše naznačených charakteristikách, jako rozsáhlejší, v čase se rozvíjející opožděně (za onou první) a personálně

širší; resp. v ní, jak se zdá, neexistovaly natolik určující osobnosti jako v „reziduální“ politologii, jejíž existenci, tedy existenci politologie v užším slova smyslu, lze formulovat jako jednu z možných hypotéz vzešlých z tohoto výzkumu.

Bráno obecně, česká politologie na sebe snad může pohlížet optimisticky v tom smyslu, že předkládaná data neposkytují žádné indicie, že by i přes zjevné rozšiřování publikačních platforem docházelo ke klasickým negativním externalitám institucionalizované vědy – především fragmentaci a multiplikaci výzkumu u kteréhokoli z témat.²²

Konstruování dalších hypotéz by již naráželo na skutečnost, že řada identifikovaných témat a podtémat je tak málo pokrytá, že nejen teprve čekají na svá zpracování, ale i se vymykají činění jakýchkoli konkluzí. A další teze by již také překračovaly meze, dané legitimními možnostmi předloženého výzkumu, explorativního, a tudíž induktivního a vycházejícího z minima teoretických předpokladů, pokrývajících nicméně korektní metodou pro českou politologii dosud neprobádané výzkumné pole.

Tím spíše snad může české badatelské komunitě, mladším i již plně etablovaným politologům podobný výzkum pomoci: usnadnit volbu budoucí tematické profilace, zorientovat se v perspektivních směrech výzkumu apod. Ostatně, takto uvažovali a postupovali i autoři tohoto výzkumu, jenž se nevyčerpává pouze právě se uzavírajícím textem, ale jednak poskytuje i další analytické možnosti, jednak má potenciál pro naplnění longitudinálního badatelského formátu.

Poznámky

1. Ty byly ovšem jednak izolované, jednak typicky iniciované zvenčí, zahraničními editory. Připomenout je třeba především texty autorského týmu kolem Petra Druláka (2002 a 2004), týkající se oblasti mezinárodních vztahů.
2. Viz např. uspořádání kulatého stolu na dané téma v průběhu III. Kongresu *České společnosti pro politické vědy* v Olomouci v září 2006.
3. K argumentaci o absenci kontinuity s jakoukoli érou před rokem 1989 viz Holzer a Pšeja (2002).
4. Nově součást *European Consortium for Political Research* (ECPR); bližze viz <http://www.epsnet.org>.
5. Analýza obsahu je metodou kvalitativní. Její jednotlivé metodologické postupy jsou typické subjektivitou, snahou interpretovat, vysokou validitou a hlubokým porozuměním. Mezi tyto metody bývá řazena rétorická analýza (s důrazem na způsob prezentace sdělení), narativní analýza (analýza textů jako příběhů), diskursivní analýza, sémiotická analýza a další (Neuendorf 2002).
6. Místo je teoreticky v případě tohoto periodika pohyblivé, ovšem ve zkoumaných letech se bezpochyby jednalo o časopis pražský.
7. Viz např. *Mezinárodní vztahy*, byť má toto periodikum tradici publikování od roku 1966 (tedy nepoměrně delší nežli ostatní analyzované časopisy), uplatnění recenzního řízení explicitně deklaruje až od roku 2000, což znamenalo zahrnutí do analýz až od tohoto ročníku. Naopak analyticky odlišný je případ *EVS*, který je do analýzy zahrnut od svých prvních čísel. A nakonec – do analýzy byl zahrnut i časopis *Politologická revue*, byť výsledkem první evaluace, provedené v průběhu roku 2008 Radou pro výzkum a vývoj (dále jen RVV, odborný a poradní orgán vlády České republiky) za účelem vytvoření Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR, bylo nezahrnutí do tohoto seznamu. V aktualizovaném vydání však již *Politologická revue* figuruje. Analýzy prováděné v dalších letech budou v každém případě muset reagovat na všechny aktuální změny v tomto parametru.
8. Doplníme, že kritérium recenzovanosti bylo při vlastním výzkumu formulováno tak, aby bylo formálně *prokazatelné* – tj. jako recenzované byly autory akceptovány pouze ty časopisy, které samy

jasně deklarovaly, buď na stránkách konkrétního čísla, nebo prostřednictvím svých webových stránek, že nabízené texty procházejí standardním řízením. Tento postup konstrukce vzorku byl z hlediska autorů jediný metodologicky korektní, byť měl mj. za následek, že některá periodika byla/jsou ve výzkumu sledována jen po určitou periodu své existence, se všemi důsledky (včetně negativních), které z tohoto postupu pro tematickou analýzu plynou.

9. Pomiňme v tuto chvíli etickou stránku tohoto fenoménu.
10. Blíže viz web IPSA (<http://online.sagepub.com/cgi/topics?category=3174956&journal=sagepub>).
11. Viz web ISA (<http://www.isanet.org/sections/>).
12. Zajímavou variantu, navíc přímo vztáženou na Českou republiku, nabízejí Petr a Radka Druláková (Drulák a Druláková 2006). Nicméně jimi vytvořená kategorizace výrazně akcentuje mj. areálovou orientaci publikovaných textů.
13. Např. periodikum *Rexter* tento údaj uvádí jen u dvou příspěvků ze 40.
14. S přirozeným limitem tvorby „národního obrazu“ na základě dat, která zahrnují i nečeské autory.
15. Před rokem 2000 se *Mezinárodní vztahy* nedeklarovaly jako recenzovaný časopis, toto datum je proto přelomové pouze z hlediska naší statistiky o publikacích, z hlediska samotného oboru představuje milník výrazně menšího významu.
16. Publikace v *MV* tvoří od roku 2000 necelých 20 % celkové produkce českých politologických periodik.
17. *Rexter* se podílel od roku 2004, kdy byl zahrnut do analýzy, na celkové produkci zhruba 4 %, téma extremismu pak obsadilo o něco více než 5 % všech publikací.
18. V této kategorii byly použity následující oblasti: konzervatismus, analytická filozofie, komunitarismus, demokracie, diskursivní etika, nacionalismus, fašismus, pluralismus, politický liberalismus, teorie sociální spravedlnosti, radikální demokracie, environmentalismus, libertarianismus, teorie elit, antická filozofie, feminismus, marxismus a nezařazené. Seznam je odvozen (viz <http://online.sagepub.com/cgi/topics?category=3175200&journal=sagepub>), nicméně pro účely kódování byl podstatně upraven a rozšířen.
19. Mezi tematické kategorie, jež sem spadají, patří: historie MV, mezinárodní spolupráce, rozvojová studia, diplomacie, otázky migrace a etnicity, lidská práva, mezinárodní komunikace, mezinárodní politická ekonomie, epistemologie MV, mezinárodní právo, mírová studia a nezařazené.
20. Poměrně kontrastní substantivní zjištění o poměru mezi jednotlivými tematickými kategoriemi a rovněž o jejich vývoji v čase, prezentovaná v tomto textu, dle názoru autorů hovoří, a to docela jednoznačně, pro další využívání konceptu „národního rámce“.
21. Jak ukazuje druhý text tohoto autorského kolektivu, předložený paralelně k recenznímu řízení v *SEPS*, tematické struktury početně malé české politologické scény, rozložené v čase, naznačují i závislost na momentálních motivacích individuálních vědců/výzkumníků.
22. To by u takového tématu musel růst počet publikací víceméně kontinuálně i ve všech podkategoriích, a navíc bychom byli konfrontováni s větším poměrem autorů na článek.

Literatura

- Berg-Schlosser, Dirk a Stammen, Theo. 2000. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.
- Blaikie, Norman. 2000. *Designing Social Research: The Logic of Anticipation*. Cambridge: Polity Press.
- Cabada, Ladislav; Kubát, Michal a kol. 2004. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Drulák, Petr a Druláková, Radka. 2006. „Czech Republic.“ In: *International Relations in Europe: Traditions, Perspectives and Destinations*. Eds. Knud Erik Joergensen a Tonny B. Knudsen. London: Routledge, 172–195.
- Drulák, Petr a Königová, Lucie. 2002. „The Discipline of IR in Central and Eastern Europe.“ *European Political Science* 1, č. 3, nestránkováno.
- Drulák, Petr a Königová, Lucie. 2007. „Figuring Out Europe: EU Metaphors in the Minds of Czech Civil Servants.“ *Perspectives* 15, č. 1, 5–23.

- Drulák, Petr; Königová, Lucie a Karlas, Jan. 2004. *Continuity and Change in the Discipline of IR in Central and Eastern European Countries*. Presentováno na ISA Convention, Montreal, 17.–21. března 2004 (<http://se2.isn.ch/serviceengine/FileContent?serviceID=10&fileid=218B3C5E-F227-B62F-88B6-D27DEE9E1567&lng=en>).
- Dvořáková, Vladimíra. 2008. „Proměny občanské společnosti v Latinské Americe.“ *Politologická revue* 13, č. 1, 28–43.
- Hix, Simon. 2004. „A Global Ranking of Political Science Departments.“ *Political Studies Review* 2, č. 3, 293–313.
- Holzer, Jan a Pšejja, Pavel. 2002. „Political Science – Czech Republic.“ In: *Three Social Science Disciplines in Central and Eastern Europe. Handbook on Economics, Political Science and Sociology (1989–2001)*. Eds. Max Kaase a Vera Sparschuh. Bonn/Berlin/Budapešť: Social Science Information Centre – Collegium Budapest, 226–245.
- Johnston, Janet B. a Reynolds H. T. 2005. *Political Science Research Methods*. Washington: CQ Press.
- Neuendorf, Kimberly A. 2002. *The content analysis guidebook*. London: SAGE.
- Lehnert, Matthias. 2007. „Typologies in Social Inquiry.“ In: *Research Design in Political Science. How to Practice What They Preach*. Eds. Thomas Gschwend a Frank Schimmelfennig. London: Palgrave Macmillan, 62–79.
- Lowndes, Vivien. 2002. „Institutionalism.“ In: *Theories and Methods in Political Science*. Eds. David Marsh a Gerry Stoker. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 90–108.
- March, James G. a Olsen, Johan P. 1989. *Rediscovering institutions: The organizational basics of politics*. New York: The Free Press.
- Pierson, Paul. 2004. *Politics in Time. History, Institutions, and Social Analysis*. Princeton: Princeton UP.
- Šindelář, Michal. 2008. *Obraz české politikologie na základě obsahové analýzy politologických periodik*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita.

Internetové zdroje

- <http://online.sagepub.com/>
<http://www.epsnet.org>
<http://www.isanet.org/sections/>
<http://www.iir.cz>